

Den Paerftigen BYEN-HOUDER,

Onderrechtende
Hoe men met nut en profijt de Byen re-
geeren en onderhouden fal.

Als mede

Hoedanigh men Honigh en Wasch, op een korte en bequame
manier fal vergaderen / bereyden en fupberen.

Amsterdam, hooꝝ Marcus Doornick, Boeckverkooper op den Middeldam/
in 't Kantooꝝ Ancht-bat. Met Privilegie.

BYEN-HOUDER.

Hoorn met allen profijt de Byere-
geen en onghewone sal.

De Byeregeen met alle profijt en onghewone sal.
De Byeregeen met alle profijt en onghewone sal.

Van her

Van de Bye

En Bye
der Bye
boeren
d'anderen
helandt van d'agge
uden met gehoo
kan onghewone
erde / en de toe
dop is gemacht
dat het effender
ofte Haberm-see
minder werck da
nuygten van bi
werck begime
van Wafsch daer
boeren maet plat
nie toe-lagende
nieren en besij
dat het open o
dat sy den togt

Va

D'plaatse / da
den stien sal
open lichte heb
wel-cruyden-ge
en een bouwe of
stercke waken is
Byeregeen met
het Byeregeen

Den Raerftigen BYEN-HOUDER.

Van het regeeren der Byen, Honingh en Wasch.

HET I. CAPITTEL.

Van de Bye-korven, hoedanigh die moeten gemaectt zijn.

DEn Bye-korf is een wooninge der Byen / die men mach verboeren van d'eene plaets in d'anderen / gemaectt alhier in Hollandt van Kroggen-strop / t'samen gebonden met gekloofde Water-willigenrijs / van onderen tot boven spits toe-loopende / en op de toppen wat platachtigh. Sp is gemaectt dan Kroggen-strop / om dat het effender en langer is / dan Larwe ofte Haberen-strop / en om dat de Byen minder werck daer aen hebben / om alle rugghen van binnen af te doen / eer sy 't werck beginnen / en om de beginselen van Wasch daer aen te hechten. Sp is boven wat platachtigh / en van onderen spits toe-loopende / om dat men die in 't regeeren en besichtigen ghemackelijcker met het open opwaerts kan stellen / en op dat sy den top van de korf te eerder

bulen / en haer werck te gelijk nederwaerts voozts gaen / en Honingh en Wasch te beter upt-genomen soude worden. De Spijlen die krups-wijs na de dichte van de korf dooz en weder dooz gesteken worden / moeten van plat Willigenhout gemaectt zijn / en daer na sal den Byen-houder alle sijne korven volmaectt zijnde / van buyten beplepieren of besmeeren met Osse-mis en klap te samen vermengt : andere nemen Koepen- of Osse-mis met kralck / en sulcks geschiet / om dat de selve langer duuren / en de Byen vooz koude / regen en wint seer wel bewaert soude zijn. Dese Bye-korven moeten omtrent vijf vierendeel hoogh of langh / en drie vierendeel van een ellen wijt zijn / en op die mate en maniere bereept zijnde / werden met recht vooz de beste en bequaemste geacht en gehouden.

HET II. CAPITTEL.

Van de plaetse en stallinge der Byen.

De plaetse / daer men de Bye-korven stellen sal / moet een goede en open lucht hebben / en alwaer veel wel-rupckende krupden en Doomen zijn / en een loopent of ten minsten schoon stilstaende water is / als mede alwaer de Byen wel op de vlucht sitten / om pet upt het Veidt / gebloemten en krupden te ha-

len : Daerom sal men wel in acht nemen / dat men die niet en stelt omtrent daer buyle Moerassen / Pribaten / stinckende Wateren en daer buyle Gooten zijn / oock daer buyle stanck is van Mis-putten / en diergelijcken / om dat het werck der Byen geen quade lucht daer van soude krijgen. De plaetse aldus behoortlijck upt-geho-

fen/ sal men een Logie maken/ soo hoogh dat men een Kozf bequameelijck mach omkeeren/ om de selue te besichtigen/ of op dat/ wanneer haer Koninckrijck groot en geweldigh wordt/ men als dan een opfetter onder de Kozben stellen mochte. De byete sal zijn van twee voeten en een half. Boven moet 'et met pannen of riet gedeckt zijn/ ten epnde sy dzoogh mogen staen; daer na sal men de Logie van achteren bedecken/ met halbe gesaeghde deelen/ of met riet/ ten epnde dat de Ooste of Noorde Winden/ de Kozben niet met haer straffe en guure Winden en beschadigen; Daerom sullen de Kozben met haer uyt-gangen tegen 't Zuiden / Zuid-oosten ofte Zuid-westen geset worden. De plancken/ daer

de Kozben opstaen / behooren een of twee boeten hoogh van der aerden te staen / op dat de slagh-regen duppelende van de dacken / de Kozben niet en soude buyl maken van de aerde. Indien men de ruynte heeft / kan men oock wel maken dat men achter de Kozben mach gaen/ om die altemet te besichtigen / en om dat sulecks gheschiedende / haer blucht dooz 't besien niet en wojde verhindert. De Logie aldus volmaectt zijnde / sal men de By-kozben twee duymen ofte wijder van den anderen setten / om te beter de Kozben altemet te besichtigen en te supberen / sonder datse malkanderen raken/ waer dooz andersins de naeste By-kozben met haer werck verhindert souden worden.

HET III. CAPITTEL.

Van 't Gereedschap dat men behoeft tot op-voedinge en regeeringe der Byen.

Een naerftigen Byen-houder is booz 't eerste van nooden / een Byen-kappe met een visier van koper-dzaet / wiens ronte een dieken koper-dzaet moet zijn / waer ober ten minsten 4 of 5 dunder koper-dzaden gespannen worden / ober de welke wederom heel dun koper-dzaet / een half strophen wijdt van malkanderen moet ober-getrocken worden / op dat 'er geen Byen / om pellant te sieken / dooz en soude komen. Daer na als dit visier aldus gemaectt is / soo sal men daer aen napyen een kappe van kanefasdoeck ofte grof Lijn-waet / die recht passe om den Hals en het Hoofst / daer aen achter en booz oock twee stucken gehecht zijn / op dat dese kappe met banden onder de armen dooz gevoegelijck gebonden mochte werden / en alsoo de Byen daer niet dooz kruypen en mogen / om den Meester in 't aengesicht te sieken of te quetsen. Dese

kappe dient hier toe / als men pewers gaet om Byen te besoecken en te besichtigen / om enige Stocken en Swermen te kooppen / Swermen te scheppen / Byen te korten en te supberen / en om Byen in andere Kozben ober te drijben. Hier by heeft een Byen-houder van nooden een paer wolse ofte dicke lakense Wanten of Handt-schoenen / om dat in de selue / gelijck in Seem-leeren geschiedt / de angel der Byen niet en blijft sieken. Hier by moet geboegt zijn / een Ganse-bleugel / of een Duuren-houte dun plancken / in de gedaente van een Bonjaert gefatzoeneert / waer mede men de Byen / als sy gezwermt hebben / behendelijck van de tacken der Boomen sal af-strijcken. Daer en bobert moet hy noch hebben eenige Bye-kleden / gemaectt van open kaez-doeck / die een elle in 't vierkant groot zijn / op den eenen hoeck van den doeck een langh snoer daer aen

Welcke Kort

Wanneer n
kopen / so
na de W
/ sy doet
/ Was
/ am 't
/ gh
/ Ende
/ ten 6
/ in sy
/ weryn
/ meeren
/ men /
/ inden
/ ende en
/ ten booz
/ ten daer
/ en naerftigh
/ gende hem
/ sterken daer
/ te / fruit
/ op 't
/ van den
/ geden met
/ deke maere
/ op h
/ heb / roch
/ der wien
/ soude men
/ den oeff
/ ende sij
/ wgaere

aen gebesticht / om de Kozben daer mede toe te binden / aen 't eynde van 't snoer moet een houte pen gebonden zijn / om daer mede in de Kozben te steken / op dat het kleedt van de Kozben niet af en gae. Noch moet hy hebben een kozt Mes / 't welck moet zijn omtrent drie vierendeel lanch / aen het een eynde een plat Beptelken van twee vingeren bzeet / en aen 't ander eynde een Mesken / omtrent een

duym bzeet / aen beyde zijden snijvende / krom gebogen by na Winkel-haeckhs gewijse / op dat men daer mede tusschen de Honigh-raten soude komen / om die alsoo daer uyt te snijden en te kozten. Eyndelijck is hem van nooden om Was en Honingh te persen / supveren / Ec. een Parste / een Zebe of Maande / eenige stercke ronde en van zepflaern gezeypde Sacken / een Kestel / en eenige Vaten en Cobbekens.

HET IV. CAPITTEL.

Welcke Korven met Byen men koopen en verkiesen moet daer men profijt begeert af te trekken.

Wanneer men eenige stocken wil kopen / soo sal men sulckhs doen na de Winter / en besichtigen of sy veel Byen in hebben / of 't werck van 't Was wel in goede oyder staet en oock beset is van de Byen / ende dat de Kozf aen 't laeghste gat / vol / zwaet en wichtigh zy. Ende soodanige sal men ten minsten 6 uyt-kiesen / aengesien een Kozf / ten zy men die om vermaeck aenhoudt / weynigh profijt aenbzeught / en soo veel moeyten by na heeft om die waer te nemen / als 12 Kozben ; en dese 6 Kozben souden sich na de schoone jaren en door goede en naerftige regeeringe ghenoeghsaem voort setten. Boven al sal men toesien dat de Byen in de selven goet / wacker en naerftigh zijn ; 't welck men door volgende ken-tekenen ondersoeken sal: Ter plaetsen daer ghy eenige Kozben koopen wilt / sult ghy waernemen of de Byen diecht op 't gat sitten / ende gesiadigh uyt en in komen geladen met geele of andere gekoleurde materie op haer achterste beenkens ; en oft gebeurde dat het quaet weder waer / en datse niet uyt en vlogen / soo soude men die met der handt konnen wicken ofte wegen / ende oock besichtigen / als mede stijf in den bovenste ingaenck blasen / en hooren aen het ruypoet of rasen / waer

in dat de meeste Byen waren: welck blasen oock wel kan geschieden in den aboutstont / als de Byen altemaet 't huys zijn. Als men nu de Byen in 't laetste van Maert of April gekocht heeft / sal men die ter plaetsen / daer veel Boomen groeyen / gelyck Appelen, Peeren, Kersten, Kriecken, Hagedoorn en andere Hoben / daer wel-ricckende Bloemen wasen / bzengen / ofte omtrent de Boomgaerden en Hoben op 't Landt neder-setten. Ofte indien dat men die in May eerst kochte / soo sal men die bzengen omtrent daer de Ackers vol kool-zaet en andere bloeyende gewassen zijn: want als dan halen sy veel in van Honingh en Byen-broot / oock tot 't maken van jonge Byen. Als men nu siet dat de Kozben beginnen vol te worden ende de tijdt genaecht dat sy willen zwermen / 't welck dickwils geschiet in May omtrent Pinghster / en in Junio omtrent St. Jan, en oock daer na / soo sal men naerftigh de tijdt in acht nemen om profjiten van de Byen te trekken. En op dat men wete welke Swermen de beste zijn / soo moet men hier op letten / dat de vroege Swermen / als daer weynigh Honingh valt / vooz de beste gehouden werden / maer als 'er veel Honingh valt / de middelste.

HET V. CAPITTEL.

Hoe men de Swermen vergaderen en regeeren fal.

Indien men fiet dat'er eenige Koningen / op 't zwermen staen / soo sal men voor eerst twee / drie of meer Kiozven schoon maken en de selve met Venckel en Confilie de Gzejn wrijben / op dat alle spinneweb en vuple stanck wech-genomen mochte werden: oock mach men een wepnigh Konings boben in de top van de Kiozf strijcken; ende als men nu een Swerm ergens aen fiet zwermen / soo sal men den Bye-kap met de Handt-schoenen aen trecken / en soetelick op een becken of pets anders klinken: want dooz dat middel sullen sy neder blijven / neemt als dan een schoone Kioz in de arm en een houte bree-de Ponjaert of vleugel in de handt / houdt den Kiozf omtrent de Boom / Pael / of Muur / daer sy aen mochte gezwerm wesen / en strijckt de Byen alsof soetelick in de Kioz / tot dat men fiet / datse niet meer op de plaetse vliegen daer men die geschept heeft / en dat is een tepcken dat den Koningh in de Kioz is. Indien dooz het klinken op het becken de Swerm niet neder wilde blijven / als dan sal men een bescem in 't water steken en het water om hoogh in de lucht werpen / andere nemen alleen dzooge aerde of zant / en hier dooz doet men de Swerm nederkomen en sitten blijven. Om de geschepten Swerm die meer dan een Koningh heeft te scheppen / moet men na de Koningen soecken /

en als men die heeft / soo verdeelt men de Byen / en sulchs geschiedt des avonts na der Sonnen onderganck / de Byen te gelijk op de aerde neder stoztende. Of het geschiede / dat een Swerm in een hoeck of gat van een muur geblogen waer / daer men niet een vleugel of pets anders mochte by komen / soo soude men die met een Kiozf inoeten besetten / ofte die Swerm met eenige roock daer van daen drijben / dat hy dan bukten bloot aen de muur quam / op dat men die bequamelick in de Kiozf strijcken of seheppen mochte. Ende indien 't gebiel / dat hy ergens aen een tack van een Boom zwernde / daer men niet wel by komen konde / als dan sal men met een lange haeck den tack nederwaerts trecken / en de selve schudden / daer de Byen recht in de Kioz / die men daer dichte by houden moet / vallen mogen / ofte men sal / indien het mogelijk is / de tack sonder schudden behendiglyck af-snijden / en alsoo met de Byen in de Kiozf leggen. Als men nu den Koningh met sijn Wep-kracht aldus ghevangen heeft / moet men die ten eersten niet recht over eynde setten / maer leght de Kiozf op een zijde / met de top tegens de Sonne / en dan neemt men wat afgebroken rijs / bladeren en andere groente van gras / dat leptmen op de Kioz / om het steken van de Son te beletten.

HET VI. CAPITTEL.

Hoe men met de Korven daer de Byen uytgeswermt zijn, en met de Broet-byen omgaen moet.

Wanneer men bevindt dat de eerste Swerm van de Kiozf geblogen is / soo sal men de af-
 geblogten Kiozf met het open opwaerts heeren / en sien na de groote Koningh-raten / om de Broet-byen / die aldaer noch
 niet

Van de Dri
beletten

Dg
 den / en sulchs g
 Koningh valt en
 een dzooge vied
 is best dat sy in
 om de Byen
 te drijben / sal
 Heemt den h
 middag of in
 drijben wil /
 in de plaetse b
 de we-gebrag
 Kiozven vliegen
 sijn van de ander
 na siet men de t
 opwaerts / en m
 gras of pets a
 neemt men een
 men neemt als
 men by Kiozven d
 ingangru van de
 de Kiozf toe / die gr
 de roock daer dzo
 vancin Kiozwaert
 de wile Kiozf blies
 de waer aen de Kio
 sulds sy onder we
 voren in vliegen b
 Als men nu siet b

niet uytgekipt en zijn / met een scherp
Mes het hooft af te snijden / ende eer
men sulcks begint / soo sal men de Bpen/
die in de Kozf zijn / met roock van bzan-
dende Lont of Lijnwaet / boven in de
top van de Kozf doen vertrecken: ende
als men nu dese groote graden met

Bzoet-bpen de hoofden afgesneden heeft/
salmen die wederom op sijn plaetse setten/
en wachten daer naer seuen of acht da-
gen / ofte langer / tot dat hy wederom
zwermt / en sulcks geschiedt om dat de
Bzoet-bpen anders geen pzojiten als al-
leen bzoepen by en bzingen.

HET VII. CAPITTEL.

Van de Drijvelingen en swacke stocken sterck te maken, ende te
beletten dat Swermen op 't selfde jaer niet meer en swermen.

DEse Bpen worden Drijvelingen
genoemt / om dat die uyt volle
Kozben in ledige ghedreven woz-
den / en sulcks geschiet alleen als 'er veel
Honingh valt en noch bzoegh in 't jaer/en
een drooge tijdt is / maer in natte jaren
ist best dat sy in haer oude Kozben
om de Bpen uyt volle in ledige Kozben
te drijven / sal men aldus te werck gaen:
Neemt den Kozf van sijn plaetse / op de
middagh of na de middagh / die men uyt-
drijven wil / ende men set een ledige Kozf
in de plaetse van de volle / ten eynde dat
de uyt-geblogen Bpen niet op andere
Kozben vliegen souden / want sy ander-
sins van de anderen gedoot worden; daer
na siet men de volle Kozf met het open
optwaerts / en men stopt de ingangen met
gras of pets anders vast toe / daer na
neemt men een andere ledige Kozf / die
pastmen met het open op de volle / en
men neemt als dan een kleet / waer mede
men de Kozben te samen bindt / en stopt de
ingangen van de bovenste ledige Kozf me-
de vast toe / dit gedaen zijnde / soo sal men
de roock van bzandende Lonten of oudt
blacuto Lijnwaet in het onderste gat van
de volle Kozf blasen / en van anderen met
de hand aen de Kozf kiloppen / ende alsoo
sullen sy onder uyt den top allenskens na
boven in de ledige Kozf beginnen te lopen.
Als men nu siet in 't onderste gat dat sy

optwaerts kornen ('t welck men ook dooz
't geraes van de Bpen wel hooren kan; en
soo doet men den tweeden inganck open/
en men doet aen 't selfde / gelijk wy van
't eerste gesept hebben / tot dat men hoor
datse boven in de ledige Kozf vertrocken
zijn. Dan doet men die t'samen-geboegde
Kozben van malkanderen / en siet die
obergedreven Bpen op haer oude plaets.
Om nu gewis en verskert te zijn van de
gerechtigheyt der Drijvelingen / is van
noden / dat men daer een kleyn Swerm-
ken by doet / op dat 'er geen Koningh in
gebreck en zy. De zwacke Stocken om
des Winters ober te houden / mogen
sterck ghemaect wozden op volgende
maniere: Men sal de zwaerste Kozben
van Honingh en Bpen-bzoodt kozten/
en van dese Honingh-raten sal men met
stocxkens in de zwacke Kozben eenige
vast maken / even gelijk de Bpen haer
werck begonnen hebben / en als dan sal
men de Kozben des nachts met het open
om hoogh setten / en met een kleet toe
decken / een boxt of planck daer op leg-
gende / om de warmte die de Bpen by
haer hebben / te behouden: Des anderen
daeghs sal men bevinden / dat sy dat inge-
lepde werck vast gemaect sullen hebben/
en alsoo mach men daer na de Kozben
wederom keeren / als sy gestaen hebben.
De bzoegde Swermen willen dichtwils
het

het zelfde Jaer wederom Swermen / en als dan fal men de Moeder-pijpen uyt-snijden / en de Voet-byen al te samen

de Hoofden af-snijden / ende sulcks geschiedt bequameelijck tusschen St. Jan en St. Jacob.

HET VIII. CAPITTEL.

Hoe men Byen vervoeren fal van d'eene plaets in d'ander.

Omit en profijts wille worden de Bye-korven dichtwils van de eene plaets in de anderen verhoert / ende wanneer men begeert sulcks uyt te rechten / soo fal men booz eerst eenige lange en oock korte spijlen tusschen het werck in steken en soo vast besetten / dat het aen d'een of d'ander zijde niet wyken en mach. Als het Byen-werck nu dus beset is / fal men de Korven wederom ober-eyndt setten / en de selve een dagh / eer men die vervoert / laten staen / op dat de Byen haer gequetsie Honingh-raten wederom heelen souden / en de Honingh / die gestort mochte zijn / wederom op lieken. Daer na fal mensse met kleeden toebinden en de ingangen dicht toe slupten / op dat 'er geen Byen wech en vliegē.

Eyndelijck moet men de Korven na der Sonnen onderganck in de Schuyten of op Wagens leggen / wel toefiende dat de Korven op een zijde gelept werden / en men false by nachte verhoeren / daer men die begeert. Als men nu de gantse nacht gevaren heeft / en men tot de begeerde plaets noch niet gekomen is / soo fal men de Korven ergens op 't landt tegens 't Zuiden op een rype neder setten / en de bovenste ingangen ontslupten / op dat de Byen dien dagh uytvliegende pets halen mochten: des nachts worden sy wederom wech genomen en verder verhoert / dit soo lange onderhoudende tot dat men komt / daer mensse laten wil: Dan treckt men de spijlen uyt die men daer ingesteken heeft / tot dat men die wederom verhoert.

HET IX. CAPITTEL.

Hoe men Byen-werck korten en suyveren fal, om den Honingh daer uyt te vergaderen, en hoe men de Byen fal dooden die men niet en begeert over te houden.

Als men de Bye-korven vol Honings wederom t'huys ontfangen heeft / soo moet den naerftigen Byen-houder de Bye-korven besichtigen ende wegen / ende wat men bebindt ontrent de 30 ponden zwaer te zijn / mach men doen oberwinteren / wat nu minder weeght en geen 24 pont ophalen mach / fal men verstercken / en waer in boven de 36 ponden gebonden werdt / mach men het zelfde korten / en op dat dit bequame-

lijck geschiede / soo fal men de stocken van onderen met Wonten of Lijnwaet beroecken / tot dat de Byen half in zwijn zijn / daer na moet men die met het open opwaerts omkeeren / en eenige stucken esfen uytstijden / soo breel oberlatende als u goet dunckt / dat de Byen ghenoegh sulen hebben om af te leven: Daer na sult ghy dat uyt-genomen werck in een tobbeken wel toe decken / en alsoo alle de Korven die te vet en te zwaer zijn / beroecken.

ben. Maer ondertuffchen fal de naerftige Byen-houder in acht nemen / dat dese Kozben van vzeemde Byen / dooz den reuck en lucht van de Honingh verlockt zijnde / niet berooft worden / ende daerom fal hy het onderfte gat van foodanige Kozben toefstoppen en het bobenfte half open laten / soo dat 'er maer een Byeken teffens dooz paffereen mach / ende als dan fullen sy haer Koninckryck dooz de Roovers wel bewaren.

De Byen die men niet ober houden wil / en daer men profijtten begeert af te trecken / kunnen op volgende wijfe gedoodt worden: Men graeft in de aerde twee runde gaten of kuylen / en in peder kuyt leght men van 5 of 6 turben een vuur / en als de turben beginnen te roo-

ken / soo feit men de Kozben met de Byen recht op de kuylen / de ingangen toefstoppende / op datse van de roock verfticken fouden / en dewijl dat men de fpijlen uyt treckt / soo ftozen sommige Byen-houders den Honingh met Byen te gelijkt in de Comme / en ftampen die onder een / daer en tuffchen zijn oock de anderen gefmoort / die men mede met de Honingh by de boozgaende doet / het zelfde met de andere verbolgende. Andere beroockense alleen met een ftuckje Bovift of Wolfscheer, dooz wiens roock sy terftont fterben en neder vallen. De bequaemfte tijdt om de Byen te kozten en te dooden / is in September of het laetfte van Augustus, als de Kozben wel gheladen en vol zijn.

HET X. CAPITTEL.

Hoe men de quade Koningen dooden, de Byen onder een ander Koningh brengen, en de straffe Byen tam maken fal.

De quade Koningen / die haer in haer ampt niet wel en dzagen / gelijkt oprechte Koningen behooyden te doen / fal men dooden / en de Byen onder een ander Koningh brengen. Hier toe moet men de Byen half in zwijm beroeken / en daer naer haer gantje werck uytbyeken / ende de felve na der Sonnen onderganck op een kileede nederftozten / en na de Koningh / die men wel lichtelijck binden fal / foecken / en de felve gebonden hebbende / fal men die dooden en de

Byen in een leedige Kozf vergaderen / en daer na op een zwacke zwerem ftooten / gelijkt wy in 't 7 Capittel geleert hebben. De quade en straffe Byen / die de menschen seer stecken / als sy haer Kozben genaecken / moet men dooz dickwils die te befoecken en bywefen tam maken / soo dat men daer na / sonder datse stecken / haer werck kan besien / booznamentelijck als men daer stil by komt / en naer geen buple stanck en ruycht.

HET XI. CAPITTEL.

Hoe men de rovende Byen het roven beletten fal, teyckenen waer by men fulcks weten kan, en hoe men de Byen na de winter voeden fal.

Het gebeurt dickwils dat het gene / 't welck de Byen tot haer winterkofft vergadert hebben / van andere haer ontrooft wort / waer dooz sy van hon-

ger komen te fterben; en om hier in te boozsien is van nooden / dat men wete / hoe men de rovers kinnen fal / en wat teyckenen van rooven dat sy bewijfen. De roovers

bergs werden bekent aen haer vliegen te-
gens de ingangen waer vooz sy lange tijt
hengelen eer sy ingaen durben / want
(haer wel bekent is dat die Honingh wil
steelen / slagen verwachten moet) tot dat
sy met kracht dooz vyecken / alwaer dan
dickwils hart gestreden wozt / de eene om
het sijne te bewaren / en d'ander om pets
wech te halen / vechtende. Daerom sal
men hier tegen remedie gebuycken / op
dat de robers haer rooben na laten / en de
andere niet overvallen mochte werden.
Tot dien eynde sal men naerstellijck gade
slaen waer van daen de roovende Byen
komen / en de blucht meest betreect / en
om het sekerste te weten / sult ghy de
Byen in de kooz met sijn Tarwen-meel
bestuyben / en de Byen die nu soo wit
uytkomende / wech vliegen / dat zijn de
robers / en als dan sal men gade slaen/
waer heen dat sy vliegen / en sulcks bevin-
dende sal men de robers een half uur
gaens van de plaetse / daer sy gestaen heb-
ben / vzenen / en aldaer acht of tien dagen
laten staen / tot dat sy 't rooben vergeten
hebben : oock moet men de koozen / daer
de goede Byen in zijn / de onderste in-
gangen toe stoppen / en de bovenste maer

soo veel open laten / dat 'er maer een
Bye teffens in komen mach / waer dooz
sy van binnen haer beter tegens de robers
bewaren kunnen. Als men begint te
mercken aen de lichtigheyt van de kooz-
ven / datse gebreck van Honingh en Veck
na de Winter beginnen te krijgen / soo
moet men die boeden op volgende ma-
nere : Men sal nemen grove Honingh
die met Veck gelijck geperst is / en ma-
ken die in een potteken warm / tot dat hy
van sijn hardigheyt gesmolten is / dan sal
men de kooz met het open opwaerts set-
ten / en stozten alsoo om de twee dagen
eens een paer lepelen vol Honinghs over
haer lijben / ende alsoo sullen sy den Ho-
ningh van malkanders lijben af licken en
verteeren : daer na sal men die met een
kleet toe decken / dat 'er geen Byen upt-
loopen mogen / stoppende de ingangen
met wat hoys. Andere gebuycken een
ander manier om de Byen te boeden ;
sy nemen en maken van de Olier-boom
een pijp / in de gedaente van een gootken /
die aen het eene eynde dicht gesloten is /
en vullen dese pijp met warmen Honingh /
en steken het selfde alsoo recht in de bo-
venste inganck.

HET XII. CAPITTEL.

Hoe men de Bye-korven moet versorgen tegens den winter, en
hare Vyanden, die haer soude kunnen overkomen
het geheele jaer door.

Gelijck een naerftig Hupsman hem
versogt van Hon ende andere din-
gen vooz sijn Beesten en sijn Hups-
gesin tegen de koude en strenge Winter/
alsoo behoort oock een naerftigen Byen-
houder de Byen te versorgen van alles
wat haer in de Winter en 't geheele Jaer
dooz soude kommen overkomen / het zy in
de boedinge en onderhoudinge van dien/
het zy tegens hare vyanden ende siechten /

daer van men haer in tijds kan te hulpe
komen. Ende vooz eerst sal men / tot on-
derhoudinge van haer / tegens de Winter /
de koozen / die men begeert ober te hou-
den / stellen ter plaetse daerse staen tegens
't Zuyden / gelijck wy geseyt hebben van
't stellen der Bye-koozen / ende versorgen
de bovenste ingangen met Leem en Sant
onder een gemenght / en maken daer in
een gaetje / daer maer een Bye teffens
mach

maech ingaen / en de onderfte ingangen mach men met wat Hoy stoppen / ten eynde dat de Byen niet en smoooren / daer na fal men de Kozben onder / daerfe op de planck ftauen / mede met Leem en Sant vermenght / toe-ftijcken / om vooz de Wufpen en Winden bezijdt te zijn. Als nu de Kozben aldus verfozgt zijn / en beneffens den anderen ftauen / soo fal men nemen Krietmatten / en de felve vooz de Kozben fetten / sonder datfe de felve racken / en die alfoo de geheele Winter laften ftauen. Wanneer nu de Winter vooz by / en het een fchoone warme dagh is / fal men de Krietmatten wech nemen / op dat fy hun van haer vupligheyt mogen fupveren / en als den dagh vooz by is / soo fal menfe des nachts wederom bedecken met de Krietmatten tegens de koude en ftraffe Winden / oock Regen / Hagel

en Sneeuw / op datfe vooz de koude en diergelijcke toeballen bezijt mogen zijn. De Byen hebben oock inwendige Wanden / namentlijck den Wolf / zijnde een geflacht van Wotten / die eerst gelijk kleyne Kufpen zijn / die de Honingh-raten befpinnen / en daer na in klappellekens veranderen / om dese te verdzijben fal men een pfer-dzaet nemen / anderhalf fpan langh zijnde / en maken dat een eynde plat en fcherp / en buyggen dat wat krom / als een fchzabberken / ende aen 't ander eynde fcherp als een eis / mede alfoo gekromt om de Wozmen ober af uyt te trecken en te dooden / en dese werckinge moet om de acht dagen eens gheschieden. Indien de Wozmen in eenige Honingh-raten faten / soo moet men het vuple werck uytfnijden / op dat het niet soude vermeederen.

HET XIII. CAPITTEL.

Van de siekten en remedien der Byen.

DE siekten en gebreken der Byen zijn veelderlep / die haer meest by natte Jaren oberkomen / waer van de vooznaemste zijn de Peste / de Wupck-loop / de koude en vermoeytheyt. De Peste komt by haer uyt doofzponck van vuple ftanck die fy lijden / alfoo wanneer de Byen tegens de Winter t'hups werden gebzacht / soo nat uyt het Veldt / en met Hoy de ingangen toegestopt werden / ende alfoo gefet binmens hups op een Solder / en wanneer menfe laet (sonder dat fy altemet by een teffens mogen uyt vliegen) den geheelen Winter alfoo gestopt t'hups lijben / ende als nu de Byen anders geen lucht en hebben / soo ist dat de warmte van de Byen naet de nattigheyt (die niet soo geflooten dzoogen kan) komt te wercken / waer dooz haer werck beftimmelt : ende dooz dien de Byen haer altemets niet en mogen fupveren /

soo moeten fy alle de vupligheyt en ftanck by haer houden / en koimen alfoo te loopen gints en weder / om ergens een gaetje te vinden / ende geen vindende / soo ist dat fy dooz 't loopen en foecken verkouwen en lam worden / ende blijven aldus ten laetsien op den bodem sitten treuren / de macht niet hebbende om wederom by den meesten hoop te koimen / en soo treurende komense te sterben / en als 'er wat veel gefozzen zijn / beginnense op malckanderen leggende te ftincken / dooz welke ftanck de anderen beftmet worden / soo dat 'er in 't uytgaen van de Winter seer wepnigh ober blijven. Om dese siekten eenighfsins te verbeteren / kan men geen beter middel hebben / dan dat men foodanige Kozben op een fchoone dzooge dag in de lucht moet bzen / en die in een Rogie fetten / de ingangen vooz een dagh of twee ontfuypende / op dat de ftinckende

G

lucht

lucht upt de Kozf mach trecken: noch-
tans fal men des nachts voor de koude
de ingangen met Hop toe-fluyten. De
Byen sterben oock veel van de Bupck-
loop / en sulchs werdt veroorfaecht dooz
manquement van Byen-bzoodt of Heck/
en om sulchs te weten fal men op haer in-
gangen en onderfte werck letten / want
als dan sult ghy het selfde bescheeten en
bupf gemaect binden / om dat sy dooz
den Loop heel zwack zijn en nauwlijchs

de macht hebben om upt te bliegen. Hier
tegens fal men in de Herfst, als men een-
nige Kozben den Honingh upkoozt / een-
nige Honingh-raten bewaren / en als nu
de Winter by na ober is / en men begint
te mercken / dat eenige Byen de Bupck-
loop hebben / soo fal men een stuck Byen-
bzoodt omtrent de hooghste inganck in-
sieken / ende aldaer vast maken / soo sullen
sy 't selfde komen halen en picken / soo
veel als sy van nooden sullen hebben.

HET XIV. CAPITTEL.

Hoe men de Byen 't geheele Jaer door regeeren sal.

Een naecstigh Byen-houder moet
sijn Byen niet lichtelijc versuymen/
dat sy dooz koude / ongemack en an-
dere toe-ballen niet en vergaen / daerom
sal hy / als nu de Winter gepasseert is / in
Maert of in April als 't schoon weer is /
sijn Kozben besichtigen / en besien of sijn
Byen pets gebreck hebben / 't zy van Ho-
ningh of diergelijcken: ende als hy nu siet
dat het schoon weder begint aen te hou-
den / en dat de Byen haer dooden begin-
nen upt te dzagen / en haer Kozben schoon
te maken / en dat sy beginnen op haer
achterste pookkens geladen t'huys te ko-
men / soo sal 't tijdt zijn om sijn Kozben
te koozen / en het buple ledige Was upt
te nemen / tot dat men aen het broeftsel
begint te genaken. Als ghy nu de Kozben
aldus gerepight hebt van alle buplighe-
den / gelijk als schimmel / spinnegeweb
en diergelijcken / soo sal mense op haer
plaetse setten / de onderste ingangen stop-
pen / ende als de Somer onder is / soo sult
ghy u Kiet-matten wederom voor de Koz-
ben setten / om voor de koude / die als
dan noch des nachts valt / bewaert te zijn.
Daer na fal men om de acht of tien da-
gen de Kozben besichtigen / om de selve
van de Wolf / Motten / of Wozmen te
supveren / gelijk wy in het twaelfde Ca-

pittel geleert hebben. Wameer dat de
Water-willigen en andere Doomen haer
bloepen gedaen hebben / soo bzencht men
die te Velde omtrent de wilde kool-bloe-
men. Vangaet men besien of sy wat ver-
gaderen of niet / bindt men eenige Kozben
die geen Heck aen haer achterste beenkens
en dzagen / en in haer werck traegh zijn/
sulchs is een teken van ongerechtigheyt/
en de selve sal men schicken een Koningh
te doen hebben. En als nu dese Bloem
by na gedaen heeft / soo sult ghy besien of
sy wat gewonnen hebben / en indien ghy
bemerckt ('t welck in May sal wesen) dat
sy in de hoeck van de Kozf eenige grove
Honingh-raten beginnen toe te stellen/
dat is een teken datse gereedtschap be-
ginnen te maeken om te zwermen / en
sultse daer na op sijn plaetse bzenge en
verwachten u Swermen / die gemeenlijck
beginnen / als 't schoon weer is 's moz-
gens ten acht uren tot des namiddaghs
ten twee uren toe / welke Swermen
in May, Junius, tot in Julius toe geduur-
ren: Als ghy nu eenige Swermen krsigt/
en dat 'et daer na quaet weer werdt / soo
sal men in die twee of drie dagen wat Ho-
ninghs in de Kozf doen / op dat sy van
honger niet en soude vergaen. En als is
Kozben nu afgezwermt zijn / soo sal men
die

de onderste ingan-
ck van de Kozf
met hop toe-fluy-
ten. De Byen ster-
ben oock veel van
de Bupck-loop / en
om sulchs werdt
veroorfaecht dooz
manquement van
Byen-bzoodt of Heck.
en om sulchs te
weten fal men op
haer ingangen en
onderste werck
letten / want als
dan sult ghy het
selfde bescheeten
en bupf gemaect
binden / om dat
sy dooz den Loop
heel zwack zijn
en nauwlijchs de
macht hebben om
upt te bliegen.

Hoe

Als men met alle
ten en 2
breeft griftoeren
wijf sy noch laet
men) daer in een
siet daer onder een
van selts in maech
ken of versien /
maecht d'uygen b
maecht men die
tuult 'er ander toe
grongh heeft /
vulde dat men met
in hoer plaetse /
hem haer twaerden
men onngynde /
Daer na mense men
ten. Dat sulde kerser
men haer te kanten
ober 't uen / een te
by doort / op haer
gaderen of verp
die

die oude ftocken het Was upt kozen/ om te bernemen of fy gerechtigh zijn. Daer na in Julius soo bloept de Hennip of Klaber / als dan fal men de kozen ter plaetsen hzengen / daer die veel wascht / om datse daer upt veel schoone Honingh halen: Indien men nu noch eenige Swermen na krijght / die moet men oock daer by hzengen / op dat sy oberstal halen mogen: Wat nu by de Klaber mochte bet ghelwozden zijn / die sal men wederom t'hups hzengen / en afsdoen / of een deel Honinghs upt nemen; als men siet dat de Zoet-byen van de klepne ghedoodt woerden / soo ist tijdt dat men de vette ftocken afsdoet. De Zoet-byen sult ghy dooden en de Hoofden afsnijden / als de eerste Swermen gezwermt hebben: wat

nu niet oberstalligh is / moet men in Augustus verboeren op de Zoet-went /rosse Water-munt / en op 't lesie op de Hedyde. Als nu in September de Byen t'hups gekomen zijn / soo fal men besien wat oberstalligh is of niet / de vette sal men afsdoen ofste kozen / en de zwacken sal men stercken met Honing en Heck of Byen-broot. In October sal men die stellen ter plaetsen / daer men die de Winter sal meenen ober te houden / en wel booz koude en nattighepdt versozen. In November, December, Januarius en Februarius moet mense niet dickwils besichtigen / en wanneer men sulks begeert te doen / moet men een warmen dagh waer nemen / op datse niet soude verkoutwen / want de koude maectse kreuvel en lam.

HET XV. CAPITTEL.

Hoe men de Honingh sal maken en suyyveren.

Als men de Honingh upt de kozen met alle sijn Byen / Honingh-raten en Zoet-werck in de Conne heeft gestooten / soo ist dat men die (de-wijl sy noch lauww is van de Byen genomen) doet in een lange mande / en men stelt daer onder een vat / daer de Honingh van selfs in mach druppen / sonder drucken of persen / en als men siet dat het meeste druppen begint op te houden / soo maectt men die mande leegh / en men buit 'er ander wederom in / tot dat men genoegh heeft / dan stelt men die ghebulde Vaten met den geleckten Honingh in koele plaetsen / en men laet hem daer staen hardt woerden / en dit wort in 't gemeen ongepijnde Honingh ghe-naemt. Daer na neemt men de resteuerende materie / die in de kozen gebleben was / en men doetse te samen in een groote ketel ober 't vuur / een weynigh water daer by doende / op dat het niet soude aenhzanden of verdzoogen / oock de selve

wel en gestadigh omroerende / tot dat de materie heel warm is; daer na doet men dit in dicke gebrayde sacken / en men parst upt het selfde de Honingh; dit werdt groben of Koecke-backers Honingh ghe-noemt / die men oock op koele plaetsen stellen moet / op dat hy dick werde / daer na neemt men het resteuerende en doet het in een ketel besonder / om Wasch daer van te maken / gelijk als wy in 't volgende Capittel leeren sullen. Maer om de beste en supberste maeghden of ongepijnde Honingh te maken / sal men de wiste en supberste Honingh-raten / daer geen Byen-broot of Zoedt-werck in is / uptkiesen / ende op de boozgaende maniere verders de Honingh bergadere en bewaren. De Honingh aldus gemaeckt zijnde / op dat men weten moge welke de beste is / soo moet het selbe door de koleur / reuck / smaech / en dichte of zwarte van de Honingh onderscheyden woerden. Soo veel aengaet de koleur /

rijft men die fupber / wit / sonder reuck / foet gelijk Dupcker / en doozlichtigh is / in 't aensien ghelijck witte Boter / die men met een Messe moet snijden ; de Honingh werdt by de reuck gekent / soo hy foet rieck / niet sterck of gooz na eenige stanch / alsoo ist oock te verstaen

van de smaect. De dieke en zware Honingh wordt met recht boben de dunne en lichte geacht : Waer na het spzeckwoozdt ontfaen is. De Olie boben / de Wijn in 't midden / en de Honingh onder in 't Dat / worden booz 't beste gehouden.

HET XVI. CAPITTEL.

Van Was en wit Was, hoe men dat maken en fuyveren sal.

OM Was te maecten sal men de over-gebleven vuplighepdt / daer de Honingh upt-getrocken is / doen in een groote ketel ober 't buur / na dat ghy beel of wepnigh hebt / en giet hier by soo beel waters / dat de voozschreven vuplighepdt dziftigh werdt / laet dit te samen zieden : als 't nu wel gesmolten is / soo sal men nemen een gebzepde Sack / die van Want-garen gebzepdt is / ofte een andere stercken Canessaffen-sack / steeckt die eerst in warm of zierend water / daer na soo giet de gesoden materie in de Sack / de welcke men ober een Tobbe / met een wepnigh hout water versien is / hangen moet ; als nu de Sack gevult is / soo sal men die met een stercken bant toe binden / en tusschen een Parffe het Was upt de vuplighepdt dzucken : als nu geen Was meer upt de vuplighepdt te voozschijn komt / sal men het selfde upt de Sack schudden en van nieuws wederom andere materie daer in doen / tot dat alles upt-gesperst is. Daer na sal men het Was by een bergaderen / en doen 't selfde in een klepder ketel / daer by doende wat fupber water / en laten dit 't samen met een sacht buur smelten / als het nu wel gesmolten is / soo sal men dat gieten in een tobbeken / daer van te vooren wat warm water in gedaen is / de schuyf af-nemen en met een Sack of pet anders seer dicht toe decken / en laten het alsoo langhsaem verkoelen / en als 't houdt geworzen is / soo

sal men de bodem Was daer upt nemen / en van anderen van alle vuplighepdt wel fuyveren. Goet Was werdt bekent soo het sehoon geel van koleur is / wel-riekende / vet / wit / vast en fupber. Om wit Was te maken / sal men nemen soo beel gefupbert Was / als men begeert / smelt dit met een deel waters / en schept het gesmolten Was upt de ketel met een groote Lepel / giet dat ober een Kat / dat men in een tobbe met koudt water gevult sal omdraepen / of laten 't Was dooz een Becken met 8 ofte 10 klepne gaekens loopen ober 't Kat / in sulcher voegen dat het Was hem verdeckt in klepne dunne schelferckens / en daer na vergabert dat by een ander en werpt het op een nat zepldoeck / leggende op Tafels of Hozen om het Was daer op te blecken / keert en wendt het dickwils / altoos het doeck en Was met fupber water nat begietende / tot dat het wit genoegh gebleeck is / daer na soo smelt het wederom tot dunne bodemkens : Waer indien het noch niet wit genoegh is / moet dese werckinge van booren af aen wederhaelt worden. Andere onderhouden dese volgende maniere om het Was wit te maken : Men neemt gefupbert Was / eben als in de voozgaende maniere gefept is / op 't water gesmolten / hier in doopt men een houten Telssoz of Tafel-bozt / die te vooren in water is nat gemaeckt / daer na de selve haestelijck wederom upthalende / steekt men die in

hout

hout boort op de
Wijns in het
le : het zand
hout in dat daer by
parten de ketel
het in een beke do
fupber og Tafel
huygen / de fed
grijndigh nu
gebelijck her-f

Van

NAdem
der fijn
ontzere
Wijn en het fup
Was vollicht by
fich sign / dat we
waer toe de Hon
fich is. De Ho
warm en vooz
opende / fup
de van kercke
van de Honing
gader wozt /
beranderinge en
by de Honingh
de Tijn / Lave
kercken van de
dise drens volgn
kercken sign nu
fionde Landen.
kercken niet ter
nuttelijck tot de
hgh als wptende
nde tyden altoos
wijnterfieren gfan
wijnt Democracie
van een maniere ge
font vnde fcomen
woon. Dat by de
Ole fionde vromde
nuygh gefcomen
oock dat de fionde

kout water / op dat het aenhangende Was in dunne schijben of schelseren stolle; dese werckinge soo lange onderhouddende tot dat alle het Was / alsoo doopende wpt de ketel zy getrocken: Dorders sal men dese dunne schijben of schelseren Was op Tafels of Hozden te bleeken leggen / de selve dickwils omkeeren en ghestadigh met water nat begieten. Eyndelijck her-smelt men het wederom

tot dunne koeken of bodemkens. Ondertusschen moet men in dese / als doek in de voozgaende maniere naerfelijck toesien / dat 'er by windigh weder geen stoffe van asseche ofte aerde op het Was en waepje / en by soodanigh windigh weder sal men het Was met natte Zeyl-doecken ofte andere doecken wel bedecken / en het Was en de doecken gestadigh met water nat houden.

HET XVII. CAPITTEL.

Van de aert en krachten van de Honingh en Was.

Ndien nu de naerftige Byen-houder sijn oeffeninge en werckinge omtrent het regeeren van de Byen / en het supberen van de Honing en Was volbracht heeft / sal niet ongeboeghlijck zijn / dat wy in 't kortz onderwijsen / waer toe de Honing en Was goet en dienstigh is. De Honingh wert geacht te zijn warm en droogh in den tweeden graet / openende / supberende en seer wel voedende van krachten. Nochtans na de aerdt van de Provintie en Lande alwaer hy vergadert wordt / is hy in sijn krachten veel veranderinge onderwoopen; sulcks blijkt by de Honingh die in heete Landen en van de Thijm, Lavendel, en meer andere Krupden dooz de Byen versamelt is; want dese diens volgende heeter van aert en krachten zijn moet / als Honingh die in koude Landen / en van soodanige heete Krupden niet vergadert wordt. Sy wert nuttelijck tot veel dingen / soo wel inwendigh als uytwendigh gebruyck / en is van oude tijden altoos tot onderhondinge van des menschen gesontheit seer gepresen geweest: Democritus gebraegt zijnde op wat vooz een maniere yemant lange tijdt gesont soude konnen leven / gaf tot antwoordt: Dat hy hem van buyten met Olie soude bestrijcken / en van binnen Honingh gebruycken. Achæneus verhaelt oock dat de Inwoonders van het Eplaut

Corfica daerom tot een hooge ouderdom komen / om dat sy geduurigh Honingh gebruycken. Nochtans dient dit onderschept wel in acht genomen te werden / dat de Honingh bequamer van oude en koude / als jonge en heete menschen gebruyck wort; want in oude lieden byengt se seer goet voedsel en bloet by / maer in jonge en heete naturen wert se liechtelijck in Gal verandert. De Honingh / inwendigh gebesicht / is seer dienstigh in de gebreken van den Borst en Longe / gelijk als den Hoest / verstoppinge in de Longe-pijpen / Kucchen / kochtheit des Adems / want sy verdepit de grove koude sijn ofte slymen / ende doet se rijpen en lossen: sy drijft den Urjn en wederstaet de verrottinge / en geneest quade keelen en zweeringe des Monts. Van den Honingh werden verschepte Syroopen / Conserben / Confituren / Meede / &c. tot onderhondinge des menschen gesontheit dienstigh gemaect. Het Was wert geoordeelt middelnatigh gesielt te zijn tusschen hitte en koude / en vochtigheyt en drooghte / nochtans meest tot de warmte geneeyght / 't versacht / en geneest / oock een weynigh met roode Wijn in-genomen / werdt als een besonder experiment tot den Bloet-ganch ofte Kooede-loop gepresen. Men vindt oock nauwelijcks een Plaester of Salf bereydt / waer by het Was niet geboeght is.

R E G I S T E R,

Over den Ervaren Huys-houder, ofte Medi- cijn-Winckel.

A.
A Demis ftanck verber-
 ren Pag. 13
 Aengebrande vochtig-
 heden purgeeren 5
 Aerfdarm uyt-ftincken
 genefen 18
 Ambeeyen verdrijven 18
 Apofteunien doen rijpen 24

B.
B Andt aen 't herte verdrijven 15
 Beroertheyt genefen 7
 Beroertheyt in de Tongh genefen 7
 Blacuwfchuyt genefen 19
 Bloeden uyt de Neus ftampen 11
 Bloedt-ftouwen genefen 13
 Bloedt-piffen genefen 20
 Bloedt dat geronnen is doen fchey-
 den 25
 Buyck-pijn genefen 17
 Buyck-pijn der jonge Kinderen ftil-
 len 17
 Buyck-loop genefen 17
 Brandt uyt het Hoofd trecken 6
 Braken verwecken 4
 Braken doen ophouden 17

C.
C Atharnen op-droogen 7
 Colijck genefen 17

D.
D ooftheyt genefen 10
 Dorft lefchen 26
 Drop in de Borften genefen 15
 Duyfelingh des Hoofds verdrijven 7

E.
E Nghborftigheydt genefen 13
 Eterrige Ooren genefen 11
 Exter-oogen verdrijven 24

F.
F antafyen verdrijven 8
 Fiftelen genefen 25
 Fijck genefen 24
 Flacuwertigheydt verdrijven 25
 Fluymen van de Borft af-fteten 13

G.
G al purgeeren 4
 Geeci-ftucht genefen 19
 Geboorte bevorderen 22
 Geboorte der Dieren bevorderen 34

Gemachts quersinge genefen 21
 Geficht verftercken 9
 Gefwollen Borften genefen 15
 Gefwollen doen rijpen 24
 Graveel afdriven 20

H.
H ayr-worm verdrijven 24
 Hayr doen groeyen 5
 Hayr doen uytvallen 5
 Hardigheydt der Borften vernorwen 15
 Heeffigheydt verdrijven 13
 Hert-kloppinge genefen 14
 Herfenen luyveren 6
 Hoofd-pijn uyt koude genefen 6
 Hoofd-pijn uyt hitte verdrijven 6
 Hoeft genefen 13
 Huygh in de Keel verdrijven 13

J.
J euckfel in 't Aenghefticht verdrij-
 ven 9

K.
K ack-hielen genefen 23
 Kancker der Borften genefen 16
 Keel die feer ende gefwollen is ge-
 nefen 12
 Kinder-pockjens uyt-drijven 27
 Klooven der Telpels genefen 16
 Klooven der Handen genefen 23
 Koortfen genefen 26
 Koortfen der Kinderen Hoofden ver-
 drijven 6
 Koude Piffle genefen 20
 Koude in de Handen genefen 24

L.
L ammigheydt genefen 8
 Leyer verkoelen 18
 Lidt-tekens wech-nemen 9
 Lick-doornen verdrijven 24
 Longe-ftucht genefen 24
 Luyten dooden 6

M.
M aegh verftercken 16
 Maegh luyveren 16
 Maentftonden verwecken 21
 Maentftonden ftoppen 22
 Malen des Aengheftichts verdrijven 8
 Maniere om te diftillereen 35
 Mafelen uyt-drijven 27

Melancholijcke vochtigheden put-
 geeren 5
 Melancholy verdrijven 14
 Melck der Vrouwen vermeerderen.
 Siet Sogh vermeerderen.
 Mildt verfloopt ofte verhardt zijnde,
 genefen 19

N.
N A-geboorte af-drijven 22
 Na-ween ftillen 22
 Navel uyt-puylen beletten 21
 Nederftincken des Lijf-moeders ge-
 nefen 22
 Neeten des Hoofds verdrijven 6

O.
O ogen die tranen genefen 10
 Oogen die blacuw gevallen,
 geflagen of geftooten zijn, ge-
 nefen 10
 Onttekinge der Oogen verdrijven 10
 Onttekinge der Borften verdrijven 15
 Onttekinge der Nieren genefen 10
 Open Lijf houden 5
 Optlijgen des Lijf-moeders genefen 22

P.
P eft verdrijven 27
 Peft-buyl genefen 27
 Peft-kool genefen 27
 Pijn der Borften verfachten 15
 Pijn van de Maegh verfoeten 17
 Pijn der Oogen verdrijven 10
 Pijn der Ooren ftillen 10
 Pleuris genefen 14
 valtick Pleuris 14
 verfworenen Pleuris 14
 Popelyj genefen 7
 Podagra verdrijven 23
 Purgerende geneses-middelen 4
 Puyflen in 't Aenghefticht verdrij-
 ven 9

Q.
Q uactfeer genefen 24

R.
R oodigheydt des Aengheftichts
 verdrijven 9
 Roodigheydt der Oogen verdrijven 20
 Roode Loop genefen 17
 R.OOS

R E G I S T E R.

<p>Roos verdrijven 24 Ruydige Huyt des Aengefichts verbeteren 9</p> <p style="text-align: center;">S.</p> <p>Scheufel genefen 21 Schuifcheyt genefen 24 Schuifde Handen genefen 23 Seere Hoofden genefen 5 Seere Tepels genefen 26 Sinkinge genefen 7 Sinkinge die op de Ooge vallen verdriuen 10 Slaep verwecken 7 Slijm purgeeren 5 Snijdingh in 't water maken verfoeten 20 Sogh vermeerderen 25 Sogh verdroogen 15 Steen af drijven 20 Stoel-ganck verwecken 5 Struypen der Kinderen genefen 8 Suicht der Beenen te verdriuen 23 Swaermoedighyeyt verdriuen 14 Sweerande Bonien genefen 26</p>	<p>Sweeringe der Nieren genefen 20 Sweeringe des Blaes genefen 20</p> <p style="text-align: center;">T.</p> <p>Tanden wit maken 22 Tandt-pijn genefen 11 Tandt vleesch fuyveren 12 Teeringh genefen 14 Tepels die gekloven zijn genefen 30 Tormijnen der Kinderen verdriuen 3</p> <p style="text-align: center;">V.</p> <p>Vallende Sieckte genefen 3 Verbrantheyt genefen 24 Verstophtheyt van de Neus genefen 11 Verstophtheyt des Borsts openen 13 Verstophtheyt des Mildts openen 19 Vlecken des Aengefichts verdriuen 8 Vlecken der Oogen verdriuen 10 Vliesen der Oogen verdriuen 10 Urijn af-drijven 20</p>	<p style="text-align: center;">W.</p> <p>WATERachtighe vochtigheden purgeeren 5 Water-tucht genefen 19 Witte Vloet der Vrouwen genefen 22 Wondengenefen 25 Wormen des Buycks uyt-drijven 18 Wormen der Ooren verdriuen 12 Wormen der Tandten verdriuen 18</p> <p style="text-align: center;">Y.</p> <p>Ydelhoofdighey genefen 7</p> <p style="text-align: center;">Z.</p> <p>Zenuwen die verkrompen zijn genefen 23 Zenuwen die geborsten zijn genefen 25 Zuysen der Ooren verdriuen 10</p>
---	--	--

R E G I S T E R

Van de Medicijne voor de Beesten.

<p>Bloedt-pissen der Paerden genefen 31 Bloedt-pissen der Ossien of Koeyen genefen 32 Buyck-loop der Hoenderen genefen 34 Dempigheydt der Paerden genefen 31 Gallen der Paerden verdriuen 31 Gemacht der Paerden ghetwollen zijnde, genezen 31 Geswellen van Ossien of Koeyen genefen 32 Gezwollen Beenen der Paerden genefen 31 Gortigheydt der Verckens verdriuen 33 Hoofst-pijn der Paerden genefen 31 Hoefst der Paerden genefen 31 Moefst der Ossien of Koeyen genefen 32 Hoefst der Schapen genefen 33 Kegel-tanden der Koeyen verbetereren 31 Klieren der Verckens verdriuen 33</p>	<p>Koortsen van Ossien of Koeyen genezen 32 Krappen der Paerden verdriuen 31 Kuchen der Paerden genezen 31 Kuchen der Ossien of Koeyen genezen 32 Luyzen der Hoenderen verdriuen 34 Medicijne voor Paerden, Ossien of Koeyen 34 Melck der Geyten vermeerderen 34 Oogen der Paerden daer in geslagen of gestooten is, genezen 30 Paerden die van binnen bezeert zijn, genezen 31 Paert dat vernagelt is helpen 31 Pest der Schapen en Verckens 33 Pijn van de keel der Paerden genezen 30 Pip der Hoenderen genezen 34 Quade Hoorns aen de Paerde Voeten verbetereren 31 Schapen die vergiftigh kruyd getey hebben genezen 33 Schellen van de Oogen der Paerden verdriuen 30</p>	<p>Schurftheyt der Schapen genefen 33 Seere of gequetste Kugh der Paerden genezen 31 Seerigheydt tusschen de klaeuwen van Ossien of Koeyen genezen 32 Sieckte der Koeyen genezen 32 Sieckte der Verckens genezen 33 Snotterigheydt der Ossien of Koeyen genezen 32 Snotterigheydt der Hoenderen genezen 34 Swellinge in de keel der Paerden genezen 30 Tandt-stoel der Paerden genezen 30 Teeringh der Schapen genezen 33 Verkoutheydt der Paerden genezen 30 Vliesen van de Oogen der Paerden verdriuen 30 Urijn der Paerden af-zetten 31 Urijn der Ossien of Koeyen af-zetten 32</p>
---	--	---

R E G I S T E R

Op den

Naeftigen BYEN-HOUDER.

Het I. Capittel.

V An de Bye-korven, hoedanigh die moeten gemaectt zijn.	Pag. 41
II. Van de Plaetse en Stallinge der Byen.	ibid.
XIII. Van het Gereedtschap dat men behoeft tot opvoedinge en regeeringe der Byen.	42
IV. Welcke Korven met Byen men koopen en verkiefen moet daer men profijt begeert af te trekken.	43
V. Hoe men de Swermen vergaderen en regeeren fal.	44
VI. Hoe men met de Korven, daer de Byen uytgefwermt zijn, en met de Broet-Byen omgaen moet.	ibid.
VII. Van de Drijvelingen en swacke stocken sterck te maken, ende te beletten daer Swermen op 't selfde Jaer niet meer en swermen.	45
VIII. Hoe men Byen vervoeren fal van d'een plaets in d'ander.	46
IX. Hoe men Byen-werck korten en fuyveren fal, om den Honingh daer uyt te vergaderen, en hoe men de Byen fal dooden, die men niet en begeert over te houden.	ibid.
X. Hoe men de quade Koningen dooden, de Byen onder een ander Koningh brengen, en de straffe Byen tam maken fal.	47
XI. Hoe men de rovende Byen het roven beletten fal, teyckenen waer by men fulcks weten kan, en hoe men de Byen na de Winter voeden fal.	ibid.
XII. Hoe men de Bye-korven moet verforgen tegens den Winter, en hare Vyanden, die haer soude kunnen overkomen het geheele Jaer door.	48
XIII. Van de siekten en remedien der Byen.	49
XIV. Hoe men de Byen 't geheele Jaer door regeeren fal.	50
XV. Hoe men de Honingh fal maken en fuyveren.	51
XVI. Van Was en wit Was, hoe men dat maaken en fuyveren fal.	52
XVII. Van de aert en krachten van de Honingh en Was.	53

E Y N D E.

VERS
 Op
 der men op
 (al haken) (te
 diens
 doek om ve
 HOLL
 VERS
 Onderwijnde
 85

 Ambrosius